

самцем, згодом стає самицею. Відклавши яєчка, самиця знову стає самцем. У холодних водах устриці змінюють свою стать раз на рік, а в теплих морях вони роблять це значно частіше.

Значення моллюсків у природі та в житті людини. (розповідь учителя).

V. Осмислення та узагальнення.

Бесіда:

1. Розкрийте зміст таких понять: МАЛАКОЛОГІЯ, МАНТІЯ, МАНТІЙНА ПОРОЖНИНА, НЕЗАМКНЕНА КРОВОНОСНА СИСТЕМА, ГЕРМАФРОДИТИ.

2. Дайте порівняльну характеристику моллюсків і кільчастих червів.

3. У чому виявляється пристосованість ставковика до умов існування?

Тестові завдання

I варіант

1. **Моллюски мають тіло:** а) сегментоване; б) несеgmentоване.

2. **Кровоносна система моллюсків:** а) замкнена; б) незамкнена; в) відсутня.

3. **Нервова система моллюсків:** а) стовбурового типу; б) дифузна;

в) розкидано-вузлова.

4. **Вкажіть, що є органом виділення у моллюсків:** а) печінка; б) нирки; в) зелені залози.

5. **Мантійна порожнина моллюсків – це простір між...** а) тілом і мантією; б) раковиною і мантією, в) раковиною і тілом.

6. **Ознакою ускладнення будови моллюсків, порівняно із кільчастими червами є наявність:**

а) стравоходу; б) печінки; в) слинних залоз.

7. **Вкажіть структуру, властиву для представників типу Моллюски:** а) хітинова кутикула; б) червоний нервовий ланцюжок; в) тертка; г) первинна порожнина тіла.

8. **Вкажіть структуру, не властиву представникам типу Моллюски:** а) черепашка; б) очі; в) гермафродити; г) зовнішнє запліднення.

II варіант

1. **Тіло моллюсків:** а) поділене на відділи; б) не поділене на відділи.

2. **Органи виділення моллюсків:** а) нирки; б) видільні трубочки; в) мальпігієві судини.

3. **Вкажіть тип нервової системи моллюсків:** а) нервова трубка; б) розкидано-вузлова; в) черевний нервовий ланцюжок.

4. **Порожнина тіла моллюсків:** а) первинна; б) змішана; в) вторинна; г) відсутня.

5. **Вкажіть структуру, властиву для представників типу Моллюски:** а) печінка; б) воло; в) зелені залози; г) хітинова кутикула.

6. **Мантійна порожнина моллюсків – це простір між...** а) тілом і мантією; б) раковиною і мантією, в) раковиною і тілом.

7. **Ознакою ускладнення будови моллюсків, порівняно із кільчастими червами є наявність:**

а) судин; б) серця; в) слинних залоз.

8. **Вкажіть, які особливості будови кровоносною системою моллюсків:** а) замкнена, є серце; б) замкнена, немає серця; в) незамкнена, є серце; г) незамкнена, немає серця.

VI. Підсумок

Самооцінювання.

Відповіді на проблемні запитання.

Формулювання висновків.

V. Домашнє завдання.

1. Прочитати матеріал параграфа 27.

2. Підготування повідомлення «Перлини моря».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Серебряков В.В. Біологія 8: підручник для загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: Генеза, 2008. 288 с.

2. Моріс Рік, Барбара Корк, Карен Гоутмен, Хітер Еймері, Дженіфер Оуен та ін. Таємниці живої природи. Москва: Росмен, 2002. 200с.

3. Шаламов Р. В., Литовченко О.А. Тваринний світ України. Харків: Школа, 2006. 144 с.

4. Різноманітність моллюсків, середовища їхнього існування та спосіб життя. URL: https://pidru4niki.com/77350/prirodnavstvo/riznomanitnist_molyuskiv_seredovischa_yihnego_isnuvannya_sposib_zhittya

Н. П. Калашник,

практичний психолог Черкаської спеціалізованої школи I-III ступенів № 33 ім. Василя Симоненка Черкаської міської ради

«СВІТИ НАВКОЛО МЕНЕ І Я У ЦИХ СВІТАХ»

РОЗРОБКА ЗАНЯТТЯ ДЛЯ УЧНІВ 3, 4 КЛАСІВ

Мета: формувати розвиток читацької компетентності та критичного мислення. Дослідити особливості розвитку школярів, їх індивідуальні ритми та суперечності, провідні поведінкові реакції.

Завдання: сприяти новому баченню людей і світу навколо себе для побудови нових, більш конструктивних взаємин; розглянути поняття: казкові світи, персонажі, риси характеру.

Обладнання: іграшка, плакати з рисами характеру (умовно позитивні, негативні, нейтральні риси), зразок для заповнення бланку (на екрані, чи плакаті), бланки для заповнення учнями, картки з варіантами прямої мови персонажу (див. Додатки), іграшкова корзинка.

Форма проведення: групова.

Хід роботи

Вступ. Вітання. Повідомлення теми заняття.

Прийняття Угоди. Учням пропонуються, роз'яснюються, прописуються пункти угоди та її важливість у нашій взаємодії, наприклад: ПІДНЯТА РУКА, БЕЗ КРИТИКИ, ДОБРОЧЕСНІСТЬ, МОБІЛЬНА ТИША, тощо. Обов'язково запитуємо дітей чи є у них потреба додати ще якісь пункти угоди, якщо так то додаємо.

Актуалізація теми. З давніх часів люди створювали різні казкові, фантастичні світи. Переказували їх дорослим і дітям, щоб передати знання про добро і зло, правила поведінки, життєві цінності, перемогу добра над злом.

Люди вірили в чарівність нашого світу, і наділяли людськими рисами явища природи, рослини, тварини. Тому ми можемо впізнати у казкових персонажах себе, своє оточення, чи своїх ворогів.

Давайте пригадаємо, які види казок ви знаєте? Які є дійові особи, персонажі?

Так, дійсно казки є народні та авторські. А також:

- про тварин (найдавніші казки, у яких тварини є головними героями - «Пан Коцький», «Солом'яний бичок», «Рукавичка», «Царівна-жаба» - чарівна шкіра, «Кривенька качечка» - чарівне пір'ячко, «Дідова дочка й бабина дочка» - чарівна верба);
- чарівні або фантастичні (в них герої наділені надприродною силою, мають чарівні предмети – «Котигорошко» - горошина, «Івасик-Телесик» – чарівний хлопчик з полінци);
- побутові (повчальні життєві історії – «Язиката Хвеська», «Названий батько»).

Найчастіше дійовими особами та персонажами казок є люди, тварини, рослини та предмети, які наділені як позитивними рисами характеру так і негативними. Тобто, герої казок можуть бути негативними (носії зла - гультяй, ледар, ледащича, нероба, Кривда, Горе, Біда, Злиденність, Смерть...) та позитивними (добротворці, мудрі, кмітливі, добропорядні, Правда, Щастя, Добро).

Вправа «Характер персонажу»

Мета: навчити розпізнавати прояви та риси характеру, розвивати критичне ставлення до зразків і мотивів поведінки людей.

Обладнання: іграшка, картки з варіантами прямої мови персонажу, іграшкова корзинка з уявними чи реальними смаколикami.

Інструкція: педагог пропонує чотирьом учням спробувати побути акторами, а класу уважно спостерігати за їх діями. Дітям-акторам необхідно програти діалог між іграшкою та персонажем. Бажаючи отримують по картці з варіантом прямої мови персонажу: це – «дівчинка зі смаколикami» у корзинці. Іграшка просить «дівчинку зі смаколикami» пригостити її. Завдання кожної дитини-актора: взяти корзинку і дати відповідь іграшці, виразно проговоривши написане у картці.

Далі учні виходять з ролі, займають свої місця. Якщо бажаючих бути акторами багато – даємо можливість програти діалог і їм. Потім розпочинаємо обговорення.

Обговорення: учням пропонується, скориставшись підказками (плакати з рисами характеру), описати характер «дівчинки зі смаколикami». Педагог акцентує увагу школярів на тому, що **характер** – це психічні риси людини, які виявляються у поведінці. Обговорюємо, який з програних варіантів персонажу був для них позитивний, який негативний, і чому.

Запитання до учнів: які риси характеру мають позитивні персонажі, які – негативні? Чи можуть позитивні та негативні риси бути в одному персонажі? Підсумок: кожен персонаж, як і кожна людина, має різні риси характеру – позитивні, негативні, нейтральні. У різних життєвих обставинах ми можемо бути добрими і злими, працьовитими і лінивими, щедрими і скупими, тощо.

Вправа «Казка»

Мета: зняти розумове напруження, дати дітям невеликий відпочинок, викликати позитивні емоції та налаштувати на подальші вправи.

Інструкція: педагог виразно, повільно, дещо загадково декламує вірш. Учні пропонується уважно слухати і виконувати віршовані інструкції.

*Повіки опускаємо,
Заплющуємо очі.
У тиші уявляємо,
Як в казку поринаємо.
Всіх огеортає спокій:
Чарівний і глибокий.
Там може гріє сонечко,*

*А може йде сніжок?
Для когось є печера,
Чи зоряний пилок.
Там і герої різні:
Байдужі, добрі, злі,
А може вони щедрі,
Або ж вони скупі?
Когось вони повчають,
Когось застерігають,
А може надихають
До здійснення всіх мрій?
Героїв ми згадали,
У казці побували.
Ми з неї виринаємо
Та очі відкриваємо!*

(автор Калашник Н.П.)

Вправа «Улюблений казковий світ та його персонажі»

Мета: розвивати вміння критично мислити, аналізувати персонажі, збагатити понятійний словник учнів.

Обладнання: плакати з рисами характеру, зразок для заповнення бланку, бланки для заповнення учнями.

Інструкція: педагог пропонує учням згадати улюблений казковий світ та його персонажів. Далі, за зразком заповнити отриманий бланк. У ньому діти прописують: назву твору, його автора, двох героїв твору: позитивного та негативного (на думку дитини). Добирають до кожного персонажа як позитивні так і негативні риси характеру, наприклад: Попелюшка – добра, працелюбна, терпляча, турботлива, покірна, невпевнена, безвільна; Баба-Яга – відлюдниця, зла чаклунка, примхлива, гостинна, мудра, турботлива.

За цими рисами інші учні будуть відгадувати персонажів та казковий твір, тому необхідно ретельно, творчо добирати риси характеру обраних персонажів. Заповнені бланки діти здають педагогу.

Вправа «Відгадай»

Мета: актуалізувати читацьку потребу, розвивати пізнавальні процеси, розширити та закріпити знання учнів про казкові світи та їх персонажів.

Обладнання: заповнені учнями бланки.

Інструкція: педагог зачитує риси характеру персонажів, а діти відгадують їх та казкове джерело. Можна використовувати підказки, на кшталт: казкове джерело – є друковане, є мультфільм, є кінофільм, є серіал, казка народна чи авторська; українська чи зарубіжна, тощо.

Рефлексія

Запитання до учнів: Що зацікавило вас на цьому занятті? Що ви дізналися вперше? Що вас здивувало? Який казковий твір та його героїв легко було відгадати, а який важко? Що вам найбільше запам'яталось на цьому занятті? Яку казку вам захотілось прочитати найближчим часом?

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белкіна О.В. Критичне мислення учнів початкових класів (Закінчення). *Практична психологія та соціальна робота*. 2005. № 4. С. 37–44.
2. Белкіна О.В. Критичне мислення учнів початкових класів (Початок). *Практична психологія та соціальна робота*. 2005. № 4. С. 37–42.
3. Богуш А.М., Лисенко Н.В. Українське народознавство в дошкільному закладі. URL: <http://bit.ly/3YJ7lpA>
4. Денищук Р.В. Розробка уроку з «Я у світі» на тему «Характер людини». Освітній проект На Урок. URL: <http://bit.ly/3RXqmCA>
5. Підлипна Л. Казка в роботі практичного психолога. *Психолог*. 2016. № 11-12. С. 46–50.

6. Стецо Н. В. Методична розробка « Вплив казки на розвиток особистості». Освітній проект Всеосвіта. URL: <https://bit.ly/3H5Sa753>

Додатки

«Риси характеру»

Товариськість – замкнутість, тактовність – безтактність, правдивість – брехливість, ввічливість – грубість, чуйність – жорстокість, щирість – лицемірство, доброзичливість – заздрість, турботливість – байдужість, працелюбність – лінь, ініціативність – консервативність, добросовісність – безвідповідальність, наполегливість – безвільність, самокритичність – некритичність, вимогливість – невимогливість, скромність – хвалькуватість, почуття гідності, самоповага – самолюбство, нікчемність, акуратність – неохайність, бережливість, економність – марнотратство, роздай біда, щедрість – скупість, сміливість – боягузтво, терплячість – непосидючість і невгамовність, рішучість – невпевненість, цілеспрямованість – безцільність.

«Варіанти прямої мови персонажу»

1. «Будь ласка, пригостайте смаколиками, можете взяти всі!»
2. «Я з радістю пригощу вас одним смаколиком! Виберіть, що вам до вподоби».
3. «На жаль, я не можу вас пригостити. Всі смаколики порашовані за кількістю гостей».
4. «Йди геть! Я тобі нічого не дам!»

«Бланк для відповідей»

П.І. _____ Клас __	Назва твору _____
ПП-Позитивний персонаж (на вашу думку) _____	НП-Негативний персонаж (на вашу думку) _____
Запишіть 3-4 позитивних рис характеру (якостей) ПП: - - - -	Запишіть кілька позитивних рис характеру (якостей) НП: - - - -
Запишіть кілька негативних рис характеру (якостей) НП: - - - -	Запишіть 3-4 негативних рис характеру (якостей) ПП: - - - -

В. Ю. Носова,

вихователь групи подовженого дня, учитель української мови та літератури, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, вихователь-методист Червонослобідського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів №2 Червонослобідської сільської ради Черкаської області;

Н. Г. Бережна,

учитель початкових класів, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, вчитель-методист Червонослобідського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів №2 Червонослобідської сільської ради Черкаської області

«ЕКОНОМІЧНИЙ КАЛЕЙДОСКОП»
РОЗРОБКА ЗАНЯТТЯ-ГРИ ДЛЯ УЧНІВ 2 КЛАСУ

Мета: формувати фінансову компетентність здобувачів освіти, систематизувати знання дітей про загальноновживані економічні терміни: «економіка», «економія», «гроші», «банк», «товар»; уточнити уявлення про грошові одиниці України; ознайомити з історією виникнення грошей; вчити дітей будувати повні речення при відповіді, розвивати пам'ять, уяву, логічне мислення; прищеплювати ощадливість, вчити правильному та раціональному використанню грошей; сприяти розвитку самостійності, організованості, відповідальності, вмінню працювати разом.

Обладнання: скринька, макети грошових одиниць України, рекламних товарів

(чобітки, шапка, лампочка, молоко, іграшка бей-блейд), ілюстровані картки, мікрофон, мультимедійна презентація (розміщена за QR-кодом).

ХІД ЗАНЯТТЯ

Організація класу. Хвилинка афірмації

*Ось дзвінок сигнал нам дав.
Працювати час настає.
Тож і ми часу не гаймо,
Заняття наше починаймо!
Станьте діти всі рівенько
Усміхніться всі гарненько
Усміхніться самі до себе
Усміхніться всі до мене
Усміхніться до гостей
Привітайтеся: «Добрий день!»*

2. Оголошення теми і мети заняття